АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 338.43:631.1(4-67:477)

DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.15490852

Адаптація фінансових механізмів Спільної аграрної політики Європейського Союзу до умов аграрного сектору України

Дмитров Олег Миколайович

аспірант Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна, 69600,

ORCID https://orcid.org/0009-0006-1642-6710

Прийнято: 10.05.2025 | Опубліковано: 22.05.2025

Анотація. *У статті досліджено європейські механізми фінансового забезпечення аграрного сектору в рамках Спільної аграрної політики Європейського Союзу та визначено можливості їх адаптації до умов України в контексті євроінтеграційного курсу. Здійснено аналіз еволюції та сучасної структури Спільної аграрної політики, зокрема на період 2023–2027 років, коли було впроваджено нову модель стратегічного планування, що дозволяє країнам-членам формувати власні національні підходи до реалізації політики на основі загальноєвропейських цілей.*

Дослідження висвітлює три ключові напрями Спільної аграрної політики: пряма підтримка доходів фермерів, ринкове регулювання та розвиток сільських територій. Особлива увага приділяється інноваційним інструментам фінансової підтримки, зокрема еко-схемам, схемам підтримки молодих фермерів, механізмам страхування ризиків, пільговому кредитуванню, гарантійним фондам та цифровим рішенням на основі

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

супутникового моніторингу, блокчейн-технологій і спеціалізованих онлайн-платформ. Зазначається, що підходи Європейського союзу все більше орієнтуються на принципи сталого розвитку, результативності та екологічної відповідальності.

Був проведений порівняльний аналіз європейських та українських підходів до державної підтримки агросектору, наголошуючи на наявності істотних розбіжностей за такими критеріями, як нормативно-правова база, інституційна структура, прозорість механізмів, пріоритети підтримки та рівень цифровізації. Зокрема, вказується на недосконалість української системи: фрагментарність законодавства, недостатній рівень залучення незалежних аудиторських структур, низьку ефективність існуючих програм та слабку орієнтацію на сталий розвиток. У цьому контексті підкреслюється необхідність комплексного реформування національної політики фінансової підтримки аграріїв відповідно до стандартів Європейського союзу.

У результаті дослідження зроблено висновок, що адаптація механізмів Спільної аграрної політики до українських реалій має ґрунтуватися на посиленні інституційної спроможності, створенні багаторівневої системи підтримки, розвитку прозорих цифрових платформ, впровадженні інноваційних фінансових інструментів і забезпеченні переходу до підтримки за результатами. Такий підхід сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського аграрного сектору, його стійкості до ризиків та інтеграції у європейський економічний простір.

Ключові слова: *фінансова підтримка, пряма підтримка, ринкове регулювання, розвиток сільських територій, євроінтеграція.*

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Adaptation of the financial mechanisms of the Common Agricultural Policy of the European Union to the conditions of the agricultural sector of Ukraine

Oleh Dmytrov

PhD Student Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University,

Zaporizhia, Ukraine, 69600,

ORCID https://orcid.org/0009-0006-1642-6710

Abstract. *The article examines the European mechanisms of financial support for the agricultural sector within the framework of the Common Agricultural Policy of the European Union and identifies the possibilities of their adaptation to the conditions of Ukraine in the context of its European integration course. It analyzes the evolution and current structure of the Common Agricultural Policy, in particular for the period 2023-2027, when a new strategic planning model was introduced, allowing member states to formulate their own national approaches to policy implementation based on common European goals.*

The study highlights three key areas of the Common Agricultural Policy: direct support to farmers' incomes, market regulation, and rural development. Particular attention is paid to innovative financial support instruments, including eco-schemes, support schemes for young farmers, risk insurance mechanisms, concessional lending, guarantee funds, and digital solutions based on satellite monitoring, blockchain technologies, and specialized online platforms. It is noted that the European Union's approaches are increasingly focused on the principles of sustainable development, efficiency and environmental responsibility.

A comparative analysis of European and Ukrainian approaches to state support for the agricultural sector was conducted, emphasizing the existence of significant differences in terms of such criteria as the legal framework, institutional structure, transparency of mechanisms, support priorities, and the level of

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

digitalization. In particular, the study points to the imperfections of the Ukrainian system: fragmented legislation, insufficient involvement of independent audit structures, low efficiency of existing programs, and a weak focus on sustainable development. In this context, the author emphasizes the need for a comprehensive reform of the national policy of financial support for farmers in line with EU standards.

The study concludes that the adaptation of the Common Agricultural Policy mechanisms to Ukrainian realities should be based on strengthening institutional capacity, creating a multi-level support system, developing transparent digital platforms, introducing innovative financial instruments, and ensuring the transition to results-based support. This approach will help to increase the competitiveness of the Ukrainian agricultural sector, its resilience to risks, and its integration into the European economic space.

Keywords: *financial support, direct support, market regulation, rural development, European integration.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку світової економіки аграрний сектор залишається одним із базових елементів забезпечення продовольчої безпеки, соціальної стабільності та сталого економічного зростання. Водночас сільське господарство, як у державах-членах Європейського Союзу, так і в Україні, характеризується високим рівнем ризику, залежністю від кліматичних умов, нестабільністю цін на продукцію, обмеженим доступом до довгострокового фінансування, що потребує системної державної підтримки.

Європейський Союз упродовж десятиліть послідовно впроваджує багаторівневу систему фінансової підтримки сільського господарства в рамках Спільної аграрної політики, яка передбачає не лише прямі субсидії виробникам, але й інструменти розвитку сільських територій, підтримку

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

інновацій, екологічної сталості, цифровізації, впровадження фінансових інструментів через банківські та інвестиційні установи.

З урахуванням намірів України щодо поглиблення інтеграції до Європейського Союзу, реформування національної системи підтримки аграрного сектору має відбуватися із врахуванням позитивного досвіду ЄС. У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення механізмів фінансового забезпечення аграрної галузі в країнах ЄС, оцінка ефективності існуючих інструментів та визначення можливостей їх імплементації в українське законодавство та практику.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання фінансового забезпечення аграрного сектору активно досліджуються як європейськими, так і українськими науковцями, представниками міжнародних організацій та експертного середовища. Серед фундаментальних джерел варто виділити документи Європейської Комісії, які визначають стратегічні напрями фінансування аграрного сектору. Вагомий внесок у дослідження європейських механізмів підтримки аграрного сектору здійснено платформою Fi-Compass. У звітах цієї платформи узагальнено практики фінансових інструментів у сільському господарстві. Ця проблема також активно розглядається у вітчизняному науковому дискурсі, що зумовлено необхідністю трансформації національного аграрного ринку відповідно до європейських стандартів у контексті інтеграційного курсу держави. Упродовж останніх п’яти років було опубліковано низку робіт, які досліджують різні аспекти цієї проблематики.

Зокрема, у статті Скорик М. [1] проаналізовано досвід сталого економічного розвитку сільських територій країн ЄС, акцентуючи увагу на інструментах підтримки з боку Європейського фонду розвитку сільських територій (EAFRD) та їх значенні для соціального згуртування та зменшення міжрегіональної нерівності. Автор наголошує, що Україна може запозичити не лише фінансові механізми, а й підходи до комплексного розвитку сільської

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

місцевості, інтегруючи аграрну політику з освітніми, екологічними й соціальними ініціативами. Дослідження Осіпової А. А. та Непочатенко З. В. [2] акцентує увагу на ефективних моделях підтримки сільськогосподарського виробництва в країнах ЄС, Канади та США. Автори підкреслюють важливість дотаційної підтримки малих і середніх господарств, що забезпечує продовольчу безпеку та регіональну зайнятість. Вони також наголошують на необхідності вдосконалення інструментарію державної підтримки в Україні шляхом створення механізмів субсидування інноваційних технологій. Інституційні аспекти підтримки агропідприємництва досліджено у роботі Крупи В. [3], де йдеться про потребу в адаптації структур управління аграрною політикою до вимог ЄС, зокрема шляхом децентралізації прийняття рішень, розвитку дорадчих служб і систем оцінки ефективності. Автор пропонує створення спеціалізованих інституцій з моніторингу інтеграції аграрного законодавства з європейським. Монографія Яцух О. О. [4] є ґрунтовним дослідженням, яке розкриває механізми формування, використання та оптимізації фінансових ресурсів у вітчизняних аграрних суб’єктах. Автор комплексно аналізує структуру джерел фінансування, зокрема акцентує увагу на нестабільності доступу до кредитних ресурсів, нерозвиненості ринку страхових послуг та високій вартості капіталу. Особливе значення мають висновки щодо необхідності формування спеціалізованих механізмів державної фінансової підтримки із прозорими критеріями розподілу. Фаічук О. та Зварун Б. [5] аналізують процеси адаптації українського законодавства до вимог САП, відзначаючи фрагментарність та непослідовність змін. Вони підкреслюють потребу гармонізації регулювання ринку землі, якості продукції, безпеки праці та навколишнього середовища. У роботі Тищенка Я. О. та Сухомлина М. О. [6] розкрито еволюцію формування САП ЄС, що дає змогу краще зрозуміти її цілі, інструменти та етапи розвитку. Ці знання мають практичну цінність для розробки адаптаційних стратегій для України. Згара І.

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

[7] акцентує увагу на ролі держави у реалізації євроінтеграційного курсу агросектору, вказуючи на необхідність удосконалення управлінських процедур, забезпечення прозорості розподілу дотацій та впровадження цифрових платформ. Георгієва М. [8] на прикладі Болгарії демонструє складнощі, з якими стикаються нові члени ЄС під час адаптації САП, зокрема ризики для дрібних фермерів та потребу у розширенні дорадчої підтримки. Решитько Т. В. [9] у своїй публікації узагальнює підходи до зближення аграрної політики України з САП, особливо з точки зору інтеграції механізмів дотацій, прямих виплат та програм розвитку сільських територій. Автор зазначає брак законодавчих та інституційних механізмів в Україні, які могли б забезпечити ефективне адміністрування цих інструментів. Доповненням до зазначеної проблематики є монографія Цапа В. Д. [10], в якій розглянуто ключові аспекти формування витрат у процесі аграрного виробництва та особливості калькуляції собівартості продукції. Автор наголошує, що чинна система бухгалтерського обліку не завжди адекватно відображає реальні витрати та ефективність діяльності підприємств, що призводить до викривлення економічних сигналів та знижує інвестиційну привабливість галузі. Цап обґрунтовує потребу в адаптації методології управлінського обліку відповідно до міжнародних стандартів, що особливо актуально у світлі вимог гармонізації з європейськими підходами. Кривецький І. І. [11] розглядає виклики, з якими стикається аграрний сектор України в умовах євроінтеграції, включаючи технічну відсталість, низьку конкурентоспроможність продукції на ринках ЄС, а також потребу в адаптації екологічних норм і стандартів. Вихор В. М. [12] наголошує, що український агробізнес має шукати нові стратегії розвитку в умовах глибшої інтеграції з ЄС, зокрема шляхом переходу до «зелених» технологій, що узгоджується із сучасною екологічною парадигмою САП. Григор’єва Х. А. [13] розглядає етапи становлення САП та її правові виклики, що має велике значення для розробки відповідного

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

законодавчого середовища в Україні. Продовжуючи огляд наукових джерел, варто звернути увагу на дослідження Дзядук Г. О. [14], в якому здійснено узагальнення ключових етапів еволюції Спільної аграрної політики ЄС та проаналізовано сучасні підходи до її реалізації в умовах нових економічних та екологічних викликів. У цьому контексті актуальним для України є не лише перенесення фінансових інструментів, а й урахування принципів політики на рівні стратегічного планування. У статті Тарасевич Н. В. [15] детально розглянуто міжнародний досвід державної підтримки аграрного сектору, зокрема країн-членів ЄС, США, Канади та Японії. Автор аналізує інструменти бюджетного субсидування, страхування сільськогосподарських ризиків, інтервенційних закупівель, системи підтримки цін, а також програми технічної та дорадчої допомоги. У дослідженні підкреслено, що ефективність підтримки залежить не лише від обсягів фінансування, а й від чітко окресленої мети та критеріїв оцінки впливу, що в українському контексті залишається проблемним питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про наявність широкого спектра ефективних інструментів фінансового забезпечення аграрного сектору в Європейському Союзі, які можуть бути адаптовані в Україні з урахуванням національної специфіки. Водночас недостатньо висвітленими залишаються питання практичної імплементації цих підходів у вітчизняну систему державної підтримки, що обумовлює потребу у подальших наукових дослідженнях.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість досліджень, присвячених аналізу функціонування Спільної аграрної політики Європейського Союзу, низка важливих аспектів досі залишаються без належної уваги. Зокрема, недостатньо розкритим є питання ефективності та адаптивності інноваційних фінансових інструментів у

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

контексті їхньої потенційної імплементації в країнах-кандидатах на вступ до Європейського союзу, зокрема в Україні.

Причинами недостатньої уваги до цих питань є складність та багаторівнева структура Спільної аграрної політики, а також швидкий темп її реформування у відповідь на глобальні виклики — кліматичну кризу, геополітичну нестабільність, зростаючу потребу в модернізації. Крім того, в українському академічному та експертному середовищі бракує системного аналізу сучасних фінансових механізмів у їхньому повному обсязі, зокрема інструментів ризик-менеджменту, гарантійних фондів, страхування, а також цифрових платформ агрофінансування.

Ці аспекти мають критичне значення для розуміння загальної проблеми адаптації європейського досвіду фінансової підтримки до умов українського аграрного сектору. Оскільки аграрна політика є однією з ключових складових євроінтеграційного процесу, глибоке вивчення сучасних фінансових інструментів дозволить не лише оцінити потенціал їхнього застосування в Україні, але й закласти підґрунтя для розробки ефективної, прозорої та інноваційної національної системи підтримки аграріїв.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є всебічний аналіз європейських підходів до підтримки фінансового забезпечення аграрного сектору у межах реалізації Спільної аграрної політики Європейського Союзу та визначення можливостей адаптації цих механізмів до українських реалій в контексті євроінтеграції. У межах поставленої мети передбачається: проаналізувати структурні елементи Спільної аграрної політики 2023–2027; провести порівняльний аналіз європейської та української моделей фінансової підтримки аграрного сектору; обґрунтувати напрями імплементації найбільш релевантних елементів європейської моделі в українських умовах; сформулювати рекомендації для державної аграрної

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

політики України з метою забезпечення сталого, інноваційного та екологічно орієнтованого розвитку сільського господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спільна аграрна політика є однією з найстаріших та найважливіших політик Європейського Союзу, що була започаткована у 1962 році з метою забезпечення продовольчої безпеки, стабілізації сільськогосподарських ринків, забезпечення достойного рівня життя сільськогосподарських виробників, а також сприяння розвитку сільських територій. З роками її цілі, принципи та інструменти зазнали суттєвих трансформацій, особливо в контексті посилення екологічної складової та забезпечення сталого розвитку. В її рамках формуються стратегічні підходи до фінансового забезпечення аграрного сектору, що реалізуються через дві основні бюджетні категорії: Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд та Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій [16].

У 2023–2027 роках Спільна аграрна політика функціонує відповідно до нової модельної структури, яка базується на більш децентралізованому підході – стратегічному плануванні. Це означає, що кожна країна-член Європейського союзу зобов’язана розробити і реалізовувати власний Національний стратегічний план, у межах загальної нормативної бази. Така система дозволяє адаптувати єдину аграрну політику до конкретних умов, потреб і викликів кожної держави, при цьому дотримуючись основних цілей на загальному рівні.

Спільна аграрна політика ґрунтується на трьох ключових стовпах: пряма підтримка доходів фермерів, заходи ринкового регулювання та розвиток сільських територій. Кожен із цих компонентів забезпечується за рахунок окремих фінансових механізмів та інструментів, однак функціонують вони у взаємозв’язку та підпорядковуються загальній цілі – сталому,

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

конкурентоспроможному і стійкому сільському господарству в Європейському Союзі.

Пряма підтримка доходів реалізується через систему прямих платежів, що фінансується з Європейського фонду сільськогосподарських гарантій. Мета таких платежів – забезпечення базової фінансової стабільності фермерів, зокрема в умовах ринкової волатильності та зростаючих ризиків, пов'язаних із змінами клімату, енергетичною кризою та геополітичною нестабільністю. Прямі платежі формуються за такими основними напрямками:

– базова підтримка доходу для сталого розвитку (Basic Income Support for Sustainability): це основна форма фінансової допомоги, яка надається фермерам на основі площі землекористування за умови дотримання базових екологічних стандартів. Вона спрямована на компенсацію частини витрат на виробництво та підтримання стабільного доходу;

– еко-схеми (Eco-schemes): є формою підтримки для фермерів, які впроваджують екологічні практики, спрямовані на збереження біорізноманіття, скорочення використання хімічних добрив і засобів захисту рослин, збереження ґрунтів та водних ресурсів. Це новий елемент, який підсилює «зелений» вектор політики;

– доплати молодим фермерам (Young Farmers Scheme): сприяють залученню молоді до сільського господарства, надаючи додаткову фінансову підтримку для старту господарської діяльності.

Метою ринкових інструментів є стабілізація цін, уникнення надвиробництва та захист фермерів у періоди кризи. Цей напрям включає:

– інтервенційні закупівлі: державні закупівлі певних видів продукції (наприклад, молока, зернових), коли ціни на ринку опускаються нижче визначеного порогу;

– підтримка приватного зберігання: компенсації операторам, які утримують товар у сховищах до стабілізації ринку;

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

– інструменти кризового управління: резерви для надзвичайних ситуацій, програми зменшення виробництва, компенсаційні заходи у разі спалаху хвороб чи екологічних катастроф.

Розвиток сільських територій реалізується через Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій та орієнтований на довгостроковий розвиток сільської місцевості, підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств, збереження екології та покращення якості життя в сільських регіонах. Основні напрямки включають:

– інвестиції в модернізацію виробництва;

– підтримка розвитку кооперації, коротких ланцюгів поставок і локального виробництва;

– заходи екологічного спрямування (агроекологія, органічне виробництво);

– соціальні проєкти в селах, інфраструктурний розвиток та цифровізація.

Таким чином існує складна і багаторівнева політика, що поєднує прямі субсидії, ринкові регулятори та довгострокові інвестиції в розвиток. Її реалізація відбувається відповідно до чітко встановленої нормативної бази, яка забезпечує баланс між економічними, соціальними та екологічними цілями, і вивчення структури та принципів її функціонування є ключовим етапом у розробці власної ефективної моделі фінансового забезпечення аграрного сектору.

Спільна аграрна політика на період 2023–2027 років передбачає ширше використання інноваційних фінансових інструментів, які доповнюють традиційні форми дотацій, забезпечуючи більшу гнучкість, орієнтацію на результат та ефективність у використанні публічних коштів. Її концептуальна основа ґрунтується на необхідності активізації інвестиційної діяльності фермерських господарств, стимулювання модернізації, посилення стійкості до

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

ризиків та підтримки трансформації аграрного сектору в умовах зеленого переходу.

Відповідно до нової парадигми, ключова роль у фінансовому забезпеченні аграрного сектору належить інструментам ризик-менеджменту, системам гарантування та кредитування, фондам розвитку сільських територій, а також платформам, які сприяють доступу аграріїв до фінансових ресурсів. Зокрема, Європейська Комісія активно просуває використання фінансових інструментів у межах Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій, а також у рамках співпраці з Європейським інвестиційним банком та ініціативою Fi-Compass – платформою технічної допомоги з розвитку та впровадження фінансових інструментів [17].

Одним із ключових нововведень стало посилення доступу фермерів до кредитних ресурсів через інструменти спільного фінансування, які реалізуються за допомогою національних та регіональних програм. Наприклад, гарантійні фонди покривають частину кредитного ризику, який бере на себе банк при видачі позики фермеру, особливо молодим, малим або новим агровиробникам, що зазвичай мають обмежений доступ до традиційного фінансування.

Одночасно розвивається напрямок пільгового агрокредитування, що передбачає нижчі відсоткові ставки, тривалі періоди погашення та відтермінування першого платежу. Такі умови забезпечують фінансову стабільність фермерів під час інвестування у довгострокові проєкти, пов’язані з модернізацією виробництва, цифровізацією, впровадженням енергоефективних технологій або переходом до органічного землеробства.

Окремо варто відзначити роль Європейського інвестиційного банку, який активно фінансує програми у сфері сільського господарства. Він здійснює як пряме фінансування великих агропромислових проектів, так і

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

співпрацює з національними банками з метою реалізації кредитних програм для малих та середніх фермерських господарств [18].

Крім того, у межах нового бюджетного періоду активізовано розвиток інструментів страхування аграрних ризиків. Умови сучасного агровиробництва – зміни клімату, часті екстремальні погодні явища, коливання цін на світових ринках – вимагають ефективних механізмів управління ризиками.

Варто також відзначити розвиток цифрових платформ і технологій, які сприяють інклюзивному та ефективному доступу до фінансових ресурсів. Ініціативи, спрямовані на цифровізацію агрофінансування, охоплюють розробку аграрних маркетплейсів, мобільних додатків для подання заявок на фінансування, використання блокчейн-технологій для прозорості дотаційних програм, а також системи супутникового моніторингу (наприклад, через програми Copernicus), які використовуються для верифікації обробітку земель чи стану врожаю.

Усі ці інноваційні фінансові підходи розробляються та впроваджуються з урахуванням принципу результативності, тобто переходу від підтримки «за площу» до підтримки «за результат», що має на меті стимулювання продуктивного, екологічного та соціально відповідального агровиробництва. Нова Спільна аграрна політика встановлює обов’язкові показники ефективності використання коштів на національному рівні, що дозволяє забезпечити більш прозоре та цільове спрямування ресурсів.

Фінансові інструменти та інноваційні підходи у рамках Спільної аграрної політики спрямовані не лише на фінансову стабілізацію сільського господарства, але й на забезпечення трансформаційного потенціалу аграрного сектору. Їх активне використання дозволяє фермерам адаптуватися до нових викликів, підвищувати ефективність виробництва, впроваджувати цифрові рішення та сприяти досягненню цілей Європейського зеленого курсу.

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Актуальність запровадження в Україні європейських підходів до фінансового забезпечення аграрного сектору зумовлена необхідністю наближення до стандартів Спільної аграрної політики Європейського Союзу як стратегічного орієнтиру інтеграції в європейський економічний простір. Український аграрний сектор є одним з ключових драйверів економіки, формуючи близько 17% ВВП та понад 40% валютної виручки від експорту. Проте ефективність фінансової підтримки аграріїв в Україні залишається недостатньою як за обсягами, так і за інституційними механізмами, що обумовлює необхідність вивчення і застосування кращих європейських практик.

Для виявлення можливостей вдосконалення був проведений порівняльний аналіз європейського та українського підходів до підтримки фінансового забезпечення аграрного сектору (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця: Європейські та українські підходи до підтримки фінансового забезпечення аграрного сектору

Критерій порівняння	Європейський підхід	Український підхід
Нормативно-правова база	Спільна аграрна політика, регламентована багаторівневим правом Європейського союзу	Політика часто змінюється, залежить від поточної економічної та політичної ситуації.
Інституційна система	Європейська Комісія, платіжні агентства, сертифікаційні органи, незалежний аудит.	Міністерство аграрної політики, ДАР, обмежена участь незалежних структур.
Механізми підтримки	Прямі платежі, екосхеми, програми розвитку сільських територій, пільгове кредитування, гарантії, страхування, інноваційні інструменти.	Часткова компенсація вартості техніки, здешевлення кредитів, підтримка тваринництва, обмежене застосування інноваційних інструментів.
Фокус підтримки	Орієнтація на сталість, інновації, охорону довкілля, підтримку малих фермерів і кооперації.	Переважно велике виробництво, акцент на технічну модернізацію, недостатня увага до сталого розвитку.

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Цифрові інструменти	Системи Telepac (Франція), SIGPAC (Іспанія), eWniosekPlus (Польща).	ДАР – базова цифрова платформа з обмеженим функціоналом, розвиток триває.
Прозорість та підзвітність	Відкриті реєстри, онлайн-моніторинг, регулярні звіти, контроль з боку ЄС.	Часткова відкритість, обмежена прозорість розподілу коштів, недостатній громадський контроль.
Екологічні підходи	Екорежими, «зелені» умови доступу до фінансування, контроль впливу на довкілля.	Початковий етап впровадження. Відсутні спеціальні програми стимулювання «зелених» практик.
Підтримка інновацій	Horizon Europe, національні програми досліджень і розвитку.	Обмежена участь у міжнародних ініціативах, слабка внутрішня інноваційна інфраструктура.
Доступність для малих фермерів	Спеціальні програми для дрібних і середніх господарств, підтримка кооперації.	Дрібні виробники мають обмежений доступ до фінансування через складні умови участі.

Укладено автором особисто. Джерело [16]

У межах Спільної аграрної політики функціонує складна і скоординована система інституцій, що відповідає за розробку, моніторинг і контроль за виконанням політики – Європейська комісія, держави-члени, агентства з виплат, сертифікаційні органи. В Україні ж спостерігається фрагментованість інституційного середовища, нестабільність правового поля та недостатній рівень прозорості розподілу бюджетних коштів. Для ефективної адаптації європейського досвіду необхідно створити прозору й підзвітну систему адміністрування аграрних субсидій із залученням незалежного моніторингу та оцінки результативності.

У країнах Європейського союзу система фінансування аграрного сектору охоплює широкий спектр інструментів: прямі платежі, програми розвитку сільських територій, пільгове кредитування, страхування, грантову підтримку інновацій, фінансові інструменти змішаного типу, гарантійні механізми тощо. В Україні основною формою державної підтримки

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

залишаються часткові компенсації вартості техніки, здешевлення кредитів і підтримка тваринництва.

Адаптація досвіду європейських країн потребує впровадження інструментів довгострокового пільгового кредитування за підтримки держави, зокрема через механізми гарантій від Європейського інвестиційного банку. Одним із прикладів ефективної співпраці стало відкриття в Україні програм фінансування аграріїв за допомогою механізмів EU4Business, що включають гранти для малого і середнього бізнесу, навчальні програми, консультаційну підтримку.

Стосовно екологічного підходу, в рамках нової політики значна частина фінансової підтримки спрямовується на досягнення кліматичних і екологічних цілей. Запроваджено екосхеми (eco-schemes), участь у яких є добровільною, але супроводжується додатковою оплатою за дотримання встановлених практик – наприклад, збереження пасовищ, посадка покривних культур, органічне землеробство. В Україні наразі бракує механізмів, які б прямо стимулювали фермерів впроваджувати екологічно орієнтовані практики. Проте вже розпочато процес розробки «зелених» програм підтримки, зокрема в межах оновлення Національної економічної стратегії до 2030 року та Стратегії адаптації до зміни клімату. Участь України у міжнародних кліматичних ініціативах, таких як Global Methane Pledge та реалізація угоди про асоціацію, відкривають можливості залучення фінансування для сталих аграрних проектів.

Щодо цифрових інструментів, то в європейських країнах успішно працюють електронні платформи для управління фінансовою підтримкою – наприклад, в Іспанії функціонує система SIGPAC, у Франції – Telepac, у Польщі – eWniosekPlus. Ці інструменти дозволяють фермерам подавати заявки на субсидії онлайн, відслідковувати статус заявок, переглядати карти своїх земельних ділянок та отримувати консультації. В Україні з 2023 року діє

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Державний аграрний реєстр, що є кроком до створення прозорої електронної системи адміністрування підтримки. Наразі через нього можна подавати заявки на частину державних програм, отримувати довідки, вести облік. Подальший розвиток цієї системи відповідно до європейських стандартів дасть змогу інтегрувати механізми геоінформаційного моніторингу, супутникового нагляду та ризик-менеджменту.

Однією з цілей Спільної аграрної політики є забезпечення рівного доступу до фінансування усіх учасників аграрного ринку. При цьому особлива увага приділяється підтримці кооперативів, локальних ініціатив, об'єднань фермерів. В Україні кооперація розвивається повільно, зокрема через недовіру фермерів, відсутність фінансових стимулів та інформаційної підтримки.

Впровадження механізмів фінансування на умовах колективної відповідальності, пільгових умов для об'єднань, зменшення адміністративного навантаження – все це відповідає європейському досвіду та може бути адаптоване в Україні через розширення програм підтримки обслуговуючих кооперативів і інтеграцію фермерів до виробничих кластерів.

Висновки. Проведене дослідження дозволило проаналізувати ключові елементи фінансового забезпечення аграрного сектору в межах Спільної аграрної політики та окреслити потенційні напрями адаптації цього досвіду в Україні. У контексті українських реалій, дослідження показало, що наявні підходи до фінансової підтримки агросектору залишаються фрагментарними та переважно орієнтованими на часткову компенсацію витрат або субсидування окремих напрямів виробництва. Система державної підтримки потребує глибокої трансформації з урахуванням принципів цільового спрямування коштів, екологічної доцільності та стратегічного планування розвитку аграрної сфери. Крім того, особливої уваги потребує формування екологічної складової в Україні. Успішний досвід європейських країн у впровадженні зеленої архітектури агросектору, яка охоплює кліматичні цілі,

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

збереження біорізноманіття та відновлення екосистем, може стати взірцем для розробки нових інструментів підтримки українських фермерів з урахуванням глобальних екологічних викликів.

Подальші дослідження проблеми мають стосуватися вивчення та узагальнення досвіду країн-членів Європейського Союзу у сфері субсидування сільськогосподарського виробництва, формулювання пропозицій стосовно удосконалення конкретних механізмів та інструментів надання державної бюджетної підтримки аграрному сектору в напрямі зближення аграрної політики та взаємовигідного співробітництва. Особливої уваги заслуговує також моделювання ефективних сценаріїв поетапної інтеграції української системи підтримки аграрного сектору у рамки європейських фінансових інструментів та оцінка впливу таких змін на макроекономічні та соціальні показники розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Скорик М. Європейський досвід забезпечення сталого економічного розвитку сільських територій // *Сталий розвиток економіки.* 2024, 3 (50): 195-202.

2. Осіпова А. А., Непочатенко З. В. Ефективні моделі підтримки сільськогосподарського виробництва у світі та перспективи для України // *Здобутки економіки: перспективи та інновації.* 2025, 16.

3. Крупа В. Удосконалення інституційних механізмів стимулювання розвитку аграрного підприємництва // О*рганізаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 2024, 19.

4. Яцух О. О. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств: монографія // *Мелітополь: Видавничий будинок ММД*, 2018. 467 с

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

5. Фаічук О. Зварун Б. Напрями адаптації вітчизняного законодавства у сфері регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств відповідно до вимог ЄС // *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*, 2025, 1.15: 59-73.

6. Тищенко Я. О. Сухомлин М. О. Формування спільної політики ЄС в аграрному секторі економіки // *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем: матеріали науково-практичної інтернет-конференції*, 2023, 461.

7. Згара І. Державні механізми реалізації Євроінтеграції аграрного сектору України // *Економічний простір*, 2025, 198: 42-46.

8. Георгієва М. Адаптація аграрного сектору Болгарії до вимог Європейського Союзу (1990-2006): уроки для України // *Дриновський збірник*, 2023, 16.

9. Решитько Т. В. Напрями зближення державної аграрної політики України із Спільною аграрною політикою Європейського Союзу // *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. Випуск* 9, 2023, 42.

10. Цап В. Д. Витрати і собівартість продукції в сільськогосподарських підприємствах України: монографія. // *Мелітополь: Видавничий будинок ММД*, 2018. – 368 с

11. Кривецький І. І. Виклики та перспективи розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах євроінтеграції // *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", Вип. 42*, 2022, С. 177–181

12. Вихор В. М. Євроінтеграційні процеси та нові стратегічні реалії для вітчизняного агробізнесу // *Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, інформаційних технологій, підприємництва та торгівлі,*

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

менеджменту, публічного управління в Україні та світі: матеріали Міжнародної науково- практичної конференції (Біла Церква, 03 жовтня 2024 р.), 2024, 83.

13. Григор'єва Х. А. Державна підтримка сільського господарства в ЄС: становлення, тенденції, правові проблеми // *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024, 4: 248-258.

14. Дзядук Г. О. Сучасна спільна аграрна політика в країнах Європейського Союзу // *Публічне управління в Україні: теорія, практика, інновації (збірник тез науково-практичної конференції за підсумками стажування слухачів, 27 вересня 2018 р.)*, 128.

15. Тарасевич Н. В. Міжнародний досвід державної підтримки аграрного сектору економіки // *Науковий вісник одеського національного економічного університету*, 2021, 150.

16. European Commission, official website. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/index_en (дата доступу: 02.05.2025)

17. fi-compass | Financial instruments under EU shared management. fi-compass. URL: https://www.fi-compass.eu (дата доступу: 02.05.2025)

18. Homepage | European Investment Bank. URL: https://www.eib.org/en/index (дата доступу: 02.05.2025)

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license